

VAIKEUKSIEN TYÖMAA

Lääkärilähetystyön ongelmat Kiinassa vuosina 1907–1909

Oulun yliopisto

Historiatieteet

Kandidaatin-

tutkielma

31.5.2017

Hanni Salonen

Sisällysluettelo

JOHDANTO.....	3
1. Kielitaidottomuus päivittäisenä ongelmana.....	10
2. Puutteelliset tilat.....	14
3. Puute henkilökunnasta ja lääkkeitä.....	21
3.1 Pätevän työvoiman puute.....	21
3.2 Lääkärin työtä ilman lääkkeitä	23
LOPPULAUSE.....	25
LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS	27
LIITTEET	30

JOHDANTO

Vuonna 1899 Suomen Lähetysseura¹ päätti laajentaa toimintaansa Aasian suuntaan, Kiinaan. Tämä merkitsi maantieteellistä laajentumista Lounais-Afrikan Ambomaalta Hunanin² maakuntaan.³ Ensimmäiset Kiinassa toimineet lähetit ilmaisivat tarvetta myös lääkärilähetykseen, huomattuaan muiden lähetysseurojen käytännöt sekä maan olosuhteet. Lähetysseuran lähetti Hannes Sjöblom ilmoitti Suomeen vuonna 1902, että lähetysseuraantaja-lääkäri antaisi lähetystyölle paljon suuremman merkityksen.⁴

Suomen Lähetysseuralla ei ollut käytettävissä kyseiseen työhön halukkaita lääkäreitä, jolloin lääkärilähetystyön aloittamista Kiinassa sai odottaa useita vuosia ennen kuin hanke päästiin toteuttamaan. Vuonna 1906 seuran palvelukseen ilmoitautui lääkäri Hannes Heikinheimo, josta tuli seuran ensimmäinen lähetyslääkäri.⁵

Seuran ensimmäisenä lähetyslääkärinä Heikinheimo joutui kokemaan erilaisia vaikeuksia perustamallaan poliklinikalla. Tämä tutkielma selvittää niitä vaikeuksia, joita Heikinheimo joutui kohtaamaan päivittäin työalallaan.

Tutkimustehtävä

Tässä tutkielmassa tarkastelen vuosina 1907–1909 Kiinassa työskennelleen lähetyslääkäri Hannes Heikinheimon kuvaamia ongelmia ja vaikeuksia, joita hän kohtasi harjoittaessaan lääkärin työtä.⁶ Millaisia nämä ongelmat ja vastoinkäymiset olivat ja miten ne vaikuttivat Heikinheimon lääkärin työhön?

Tutkimuksen ajallisena rajauksena toimivat vuodet 1907–1909, jolloin Hannes Heikinheimo kirjoitti kirjeitä työskennellessään Kiinassa. Kuitenkin tutkimuksen

¹ Suomen Lähetysseura perustettiin vuonna 1859. Seuran tavoitteena on toimia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lähetystyön toteuttajana eri puolilla maailmaa. Historia. Suomen Lähetysseuran www-sivut.

² Ks. liite 1.

³ Laru 2004, 13.

⁴ Saarilahti 2002, 132.

⁵ Saarilahti 2002, 132–133.

⁶ Saarilahti 2002, 133–134.

kannalta keskeisimmät kirjeet ajoittuvat vuodelle 1908. Heikinheimo perusti poliklinikkansa vasta vuoden 1907 lopulla. Tämän vuoksi poliklinikkaa sekä muita hänen kokemiaan vaikeuksia lääkärin työssä käsitellään kirjeissä vasta vuoden 1908 puolella. Maantieteellisenä rajauksena toimii Luoteis-Hunanin Tsingšin lähetyssasema, jonne Heikinheimo perusti poliklinikan. Lähteistä nousi vahvasti esille Heikinheimon kielitaidottomuus sekä sairaalaan, henkilökunnan että lääkkeiden puute. Tutkimuksen rakenne koostuu kolmesta pääluvusta, joissa käsitellään näitä osa-alueita, jotka vaikuttivat negatiivisesti Heikinheimon työskentelyyn perustamallaan poliklinikalla.

Tutkimuksen keskeinen käsite on lähetyislääkäri. Lähetyislääkärillä tarkoitetaan henkilöä, joka työskentelee lääkärinä lähetystyön yhteydessä. Hänen työssään näkyvät sekä lääkärin että lähetyssaarnaajan työ. Konkreettisesti tämä näkyi Heikinheimon poliklinikalla odotusaulassa, jossa luettiin evankeliumia sekä jaettiin potilaille pieniä hengellisiä kirjoja. Näihin kirjoihin oli painettu sairaalan leima sekä merkitty potilaan numero. Tämä lahjoitettu hengellinen kirja piti olla mukana seuraavalla kerralla, kun tuli käymään poliklinikalla.⁷

Tutkimustilanne

Tutkielmani aiheita on käsitelty aiemmassa tutkimuksessa vain sivuamalla. Varsinaista tutkimusta siitä, millaisia ongelmia ensimmäiset lähetyislääkärit ovat kokeneet lähtiessään vieraaseen maahan harjoittamaan lääkärin työtä, ei juurikaan ole. Monissa tutkimuksissa, joissa käsitellään ensimmäisiä lähetystyöntekijöitä, sivutaan paljon samankaltaisia teemoja, joita Heikinheimo koki omassa työssään. Suomen Lähetysseuran työtä Kiinassa on tutkittu, mutta lääkäreiden näkökulmaan ei näissä tutkimuksissa ole juurikaan syvennytty.

TOIVO SAARILAHTI, KAISA ja PERTTI NIKKILÄ sekä MATTI ILJÄS ovat kirjoittaneet teoksen *Sata vuotta suomalaista lähetystyötä 1859–1959. 3, Idän myrskypilven alla. Suomen Lähetysseuran työ Kiinassa vuosina 1901–1953 (2002)*. Teos antaa kattavan yleiskuvan Suomen Lähetysseuran työstä Kiinassa aivan

⁷ Hannes Heikinheimon kirje omaisille 17.1.1908. Johannes Immanuel Heikinheimon arkisto (JIHA) (Heikeliana 15). KA.

sen alkuajoista lähtien. Tutkimukseni kannalta oleellisinta ovat kohdat, joissa esitellään Hannes Heikinheimon lääkärilähetystyön varhaisia vaiheita sekä sitä, miten hänen siskonsa, lääkäri Helmi Heikinheimo, jatkoi poliklinikkaa Hannes Heikinheimon jouduttua palaamaan takaisin Suomeen.

KATARIINA LARUN pro gradu -tutkielma *Heräävä jättiläinen. Kiinaa koskeva opetus ja Kiinan kulttuurin kuva Suomen Lähetysseuran lähettikoulutuksessa 1901–1932 (2004)* kuvaa suomalaisten lähettien koulutusta, jonka he saivat ennen Kiinaan lähtemistä Suomen Lähetysseuran lähettikouluissa. Tutkielmasta tulevat esille ne lähtökohdat ja valmiudet, jotka koulutus antoi läheteille toimia Kiinassa. Tutkielmani kannalta tärkeintä on saada kuva opetuksen sisällöstä aikana, jolloin Heikinheimo ilmoittautui Suomen lähetysseuran palvelukseen.

Kanadalaisten sairaanhoitajien työskentelystä Kiinassa on kirjoittanut SONYA JOY GRYPMAN *Healing Henan: Canadian nurses at the North China Mission, 1888–1947 (2008)*. Teos antaa hyvää vertailupohjaa kanadalaisten hoitajien kokemasta alkutaipaleesta Kiinassa. Tutkimus auttaa löytämään yhtäläisyyksiä Heikinheimon kokemuksen kanssa.

SEIJA JALAGIN on kirjoittanut väitöskirjan *Japanin kutsu: suomalaiset naislähettit Japanissa 1900–1941 (2007)*, joka kuvaa naislähettien historiaa evankelisen herätysliikkeen palveluksessa Japanissa. Evankelinen herätysliike aloitti lähetystyönsä Japanissa samoihin aikoihin, kun Suomen Lähetysseura Kiinassa. Tutkimukseni kannalta kiinnostavinta on naislähettien koulutus kotimaassa sekä kieli- taidottomuus lähetyskentällä.

MIRJA TAKKISEN pro gradu -tutkielma *Hiipuvat voimat: suomalaisten naislähettien uupuminen Kiinassa ja Ambomaalla 1900-luvun alussa (2017)* käsittelee Helmi Heikinheimon sekä Hilma Koivun kokemaa uupumista lähetystyössä. Heikinheimo työskenteli Kiinassa ja Koivu Lounais-Afrikassa Ambomaalla. Takkinen kuvaa tutkimuksessaan tekijöitä, jotka aiheuttivat lähetystyöntekijöiden uupumista. Tutkimuksen avulla voin tarkastella sitä, liittyikö Hannes Heikinheimon lääkärin työssä kohtaamiin ongelmiin uupumista.

Lähetyslääkäreitä sekä lähetystyötä Kiinassa on tutkittu monista eri näkökulmista. Kuitenkaan erityistutkimusta juuri Hannes Heikinheimon Kiinan-vuosista ei

ole. Lähetyslääkärien kokemat ongelmat hankaloittivat oleellisesti lääkäreiden työntekoa ja tästä syystä aihetta on perusteltua tutkia.

Lähteet ja menetelmät

Käytän tutkielmassani lähteinä Hannes Heikinheimon kirjoittamia kirjeitä, jotka kuuluvat Heikinheimon perhearkistoon. Kirjeet on kirjoitettu kalkeeripaperin avulla ja teksti on hyvin haaleaa. Tästä syystä voidaan olettaa, että kirjeistä on tehty useampi kopio. Kirjeet on koottu yhden pehmeäkantisen kirjan väliin. Todennäköisesti Hannes Heikinheimo on halunnut säästää kirjeet muistoksi ajasta, jolloin hän työskenteli Kiinassa. Joidenkin kirjeiden lopussa lukee, kuinka monta kopiota kyseisestä kirjeestä on tehty.

Tutkielmani lähteet ovat egodokumentteja. Egodokumentiksi mielletään kirjallinen menneisyyden lähde, jossa yksityiset ihmiset kertovat omasta henkilökohtaisesta elämästään ja ajatuksistaan. Egodokumentiksi luokitellaan kirjeet, päiväkirjat ja omaelämäkerrat. Niiden kautta saadaan mikrotason tietoa esimerkiksi ammatillisesta toiminnasta, sosiaalisista suhteista paikallisväestöön sekä jokapäiväisen arjen järjestämisestä.⁸

Hannes Heikinheimo kirjoitti pääasiassa kirjeitä omaisilleen sekä Suomen Lähetysseuran lähetysjohtaja Jooseppi Mustakalliolle. Kirjeet sisältävät kuulumisia sekä kuvailua poliklinikan arjesta sekä lääkäriä lähetystyön harjoittamisesta. Kirjeissä kerrotaan myös lähetysaseman toiminnasta sekä kulttuurisista eroista, joita Heikinheimo kohtasi Kiinassa. Kirjeet alkavat yleensä lauseella: ”Rakkaat omaiset”. Hannes Heikinheimon kirjeitä on todennäköisesti kierrätetty sukulaisten piirissä. Joissakin kirjeissä on lopuksi erikseen tietylle henkilölle omistettu osa. Heikinheimon perhearkisto sisältää myös kirjeitä, joita sukulaiset lähettivät Hannes Heikinheimolle Kiinaan. Tästä saan osviittaa siitä, mitä Heikinheimo tarkoittaa puhuessaan omaisista.

Heikinheimon kirjoittamia kirjeitä lukiessa pitää ottaa tiettyjä asioita huomioon. Kirjeet eivät ole yksioikoisia heijastumia tilanteista, kokemuksista tai tunteista.

⁸ Keravuori 2001, 164–166.

Niihin kirjoitettua tekstiä ei voida ottaa sanatarkasti, vaan pitää ottaa huomioon se syntyprosessi, joka kirjettä kirjoittaessa on ollut. Kirjeet eivät kerro suoraan ihmisistä, tunteista tai kokemuksista, vaan niihin liittyy paljon kulttuurisia sekä vaikiintuneita käytäntöjä. Kirjeissä on kyse kirjeen kirjoittajan esittämisestä kirjeen lukijoille. Tästä syystä kirjeiden suhde todellisuuteen on representatiivinen ja performatiivinen. Kirjeen kirjoittajat saattavat poistaa, karsia tai järjestellä uudelleen kirjottamaansa tekstiä.⁹ Tutkimuksessani on otettava huomioon, että Heikinheimo ei kirjoittanut kirjeitä vain yhdelle henkilölle, vaan yleensä suuremmalle joukolle. Tämän takia kirjeissä ei ilmene kovinkaan yksityisiä ja henkilökohtaisia asioita, vaan Heikinheimo kertoo asioistaan hyvin yleisellä tasolla.

Heikinheimon kirjeet olivat mielenkiintoisia, koska niissä käsitellään lähetystyötä laajemmassa näkökulmassa tuoden myös lääkärlähetystyö esille. Pääsin Heikinheimon kirjeiden kautta tutustumaan lääkärlähetystyön lisäksi hieman paikallisen väestön oloihin ja alueen ympäristöön sekä muuhun Suomen Lähetysseuran toimintaan Kiinassa.

Historiallinen konteksti

Suomen lähetysseuran toiminta Ambomaalla alkoi 1890-luvulla joutua vaikeuksiin. Lähetystyö alueella junnasi paikallaan. Alun perin lähetystyö oli aloitettu useiden heimojen parissa, mutta monien vastoinkäymisten ja erilaisten takaiskujen jälkeen lähetystyö rajoittui vain pienen Ondongan heimon piiriin.¹⁰

Samoihin aikoihin Suomessa lähetysharrastus voimistui. Lähetyskirjallisuudella sekä lähetysjohtajien välittämällä opinto- ja neuvottelumatkoilla oli tärkeä merkitys lähetysharrastuksen kehitykselle. Yhä enemmän halukkaita alkoi pyrkiä lähetyskouluihin sekä tarjoutua lähetystyöhön. Samalla lisääntyivät lähetystyöhön uhratut varat. Suomen Lähetysseuran taloudellinen asema vahvistui aina 1890-luvun puoliväliin tultaessa, kun vuotuiset varat olivat suuremmat kuin vuotuiset menot.¹¹

⁹ Lahtinen et al. 2001, 13, 21–22.

¹⁰ Saarilahti 2002, 12.

¹¹ Saarilahti 2002, 12.

Päätös lähetystön aloittamisesta Kiinassa syntyi näiden kahden tekijän seurauksena. Lähetysseuran johto huomasi, että Ambomaalla lähetystyö oli pysähtynyt eikä sinne kannattanut uhrata kasvavia varoja. Tarpeellisuutta uudelle lähetystyölle korostivat siis ahtaat tulevaisuuden näkymät Ambomaalla. Alueella asui vain 21 000 asukasta. Myös Afrikan ilmasto pidettiin sopimattomana lähetysaarnajille sekä matkoja lähetysalueelle kalliina. Lähetysseura halusi uudeksi työkentäksi alueen, jossa vähemmillä varoilla voitaisiin saada niin hyvät tulokset kuin mahdollista. Kiinassa uskottiin olevan avointa lähetysalaa sekä työn siellä olevan taloudellisesti kannattavampaa kuin Ambomaalla. Uuden lähetyskentän haluttiin myös olevan lähempänä Suomea.¹²

Lähetysseura aloitti lähetystyön Luoteis-Kiinassa Hunanissa vuonna 1901. Hunanin maakunta avautui länsimaille viimeisenä Kiinan maakunnista. Vuoden 1900 Boksarikapinan¹³ jälkeen Hunanissa aloitti Suomen Lähetysseuran lisäksi toistakymmentä muuta lähetysjärjestöä.¹⁴ Heti uuden lähetysalan alkutaipaleella huomattiin seuran tarvitsevan lähetyslääkäriä. Tätä jouduttiin odottamaan viisi vuotta, ennen kuin sopiva henkilö tehtävään löytyi. Vuonna 1906 Hannes Heikinheimo ilmoittautui seuran palvelukseen.

Hannes Heikinheimo syntyi Kittilässä vuonna 1877 Karl Abiel Heikelin ja Augusta Hellmanin perheeseen. Heikinheimo valmistui ylioppilaaksi Jyväskylän lyseosta 1895.¹⁵ Tämän jälkeen hän jatkoi lääketieteen opintoihin. Vuonna 1906 Heikinheimo lähti Helsingistä Lontooseen opiskelemaan trooppisten tautien hoitoa tulevaa tehtäväänsä varten.¹⁶

Tammikuussa 1907 Hannes Heikinheimo avioitui kansakoulunopettaja Martta Keravuoren (ent. Renvall) kanssa.¹⁷ Helmikuun 3. päivänä Heikinheimot matkustivat Turusta kohti Kiinaa ja saapuivat maaliskuun puolessavälissä Shanghaihin.¹⁸

¹² Saarilahti 2002, 15–16, 19.

¹³ Boksarikapina oli vuonna 1900 ulkomaalaisia ja heidän uskontoaan vastaan noussut kapina. Lund 2006, 49.

¹⁴ Laru 2004, 14, 23.

¹⁵ Soininen & Kaprio 1947, 186.

¹⁶ Saarilahti 2002, 133.

¹⁷ Soininen & Kaprio 1947, 187.

¹⁸ "Työaloiltamme". *Kotilähetys* 15.02.1907.

Heikinheimojen oltua reilut viisi kuukautta Kiinassa, Martta sairastui vakavaan vatsatautiin ja kuoli 31. päivänä elokuuta.¹⁹ Hannes Heikinheimo alkoi saada vuoden 1909 alussa keuhkotaudin oireita. Kiinassa toimineiden lääkäreiden mielestä oli välttämätöntä lähettää Heikinheimo takaisin Suomeen paranemaan. Heikinheimo saapui Kiinasta Suomeen toukokuun 25. päivänä 1909.²⁰ Hän ehti toimia lääkärinä ja pitää poliklinikkaansa lähetyskentällä runsaan vuoden ajan.²¹

¹⁹ "Lähetysalaltamme Kiinasta" *Suomen Lähetysseuran Lähetyssanomia* 01.10.1907.

²⁰ "Riutulan kodista Lapista" *Kotilähetys* 01.06.1909.

²¹ Saari-Lahti 2002, 134.

1. Kielitaidottomuus päivittäisenä ongelmana

Kielitaidottomuus oli olennainen ongelma Heikinheimon työssä. Heikinheimolle oli palkattu kiinalainen opettaja, jonka avulla hän kykeni hoitamaan vastaanotolle saapuvia potilaita. Opettajan tehtävänä oli toimia tulkkina Heikinheimolle ja selventää, mitä kiinalaiset potilaat yrittävät kertoa vaivoistaan.²² Joskus Heikinheimon ja tulkin piti käyttää sanakirjaa, jotta Heikinheimo sai tarvittavan informaation potilaasta.²³ Kirjeistä saa sen kuvan, että Heikinheimo ei olisi pystynyt työskentelemään poliklinikallaan ilman paikallisen opettajansa apua. Kommunikatiovaikeudet kiinalaisten potilaiden kanssa olivat liian suuret, eikä Heikinheimon oma kielitaito riittänyt. Kielitaidottomutta valaisevat hyvin Heikinheimon toistuvat kuvaukset lähetyssesemansa jumalanpalveluksista. Hän kertoo kirjeissään ymmärtävänsä vain vähän kiinan kielellä pidettyjä jumalanpalveluksia, mutta hän kuitenkin pystyy arvaamaan pääajatuksen. Omaisilleen kirjoittamassaan kirjeessä joulukuussa 1907 Heikinheimo kertoo ymmärtävänsä jo joitain lauseita kokonaan. Tässä vaiheessa hän oli kuitenkin asunut Kiinassa lähes vuoden.²⁴

Ennen vuotta 1906 Suomen Lähetysseuran Mieslähetysskoulussa ei opiskeltu lainkaan kiinan kieltä. Vuosina 1906–1907 kielen opetusta oli kolme viikkotuntia, kun taas vuosina 1908–1909 opetuksen määrää laskettiin 1–2 viikkotuntiin.²⁵ Hannes Heikinheimo ilmoittautui Suomen Lähetysseuran palvelukseen vuonna 1906, jolloin kiinan kielen opetus oli aloitettu Mieslähetysskoulussa. Heikinheimo lähti kuitenkin samana vuonna Lontooseen opiskelemaan trooppisten tautien hoitoa, jolloin on todennäköistä, että hän ei ole saanut kiinan opetusta ennen lähetysskentälle lähtöä. Heikinheimo ei tuo kirjeissään esille, oliko hän saanut kielen opetusta ennen Kiinaan lähtöä. Hänen selvät puutteensa kielitaidossa kuitenkin kertovat, että jos opetusta oli ollut, se oli jäänyt hyvin vähäiseksi.

Katariina Larun mukaan Kiinan lähetystyössä oli alun perin tapana, että lähetit opiskelivat kiinan kielen vasta työalueella. Vanhempien lähettien tehtävänä oli perehdyttää uudet tulokkaat työalueeseen.²⁶ Kiinan kieltä opiskeltiin paikallisen

²² Hannes Heikinheimon kirje omaisille 17.1.1908. JIHA. KA.

²³ Hannes Heikinheimon kirje omaisille 27.10.1907. JIHA. KA.

²⁴ Esim. Hannes Heikinheimon kirje omaisille 29.9.1907 ja 15.12.1907. JIHA. KA.

²⁵ Laru 2004, 24.

²⁶ Laru 2004, 28–29.

kielenopettajan kanssa. Uusien tulokkaiden haluttiin aloittavan työ mahdollisimman nopeasti, jolloin kieleen perehdyttäminen saattoi jäädä hyvinkin vähäiseksi.²⁷ Myös Japaniin lähteneet ensimmäiset evankelisen herätysliikkeen lähetit opiskelivat japanin kielen vasta päästyään työalueelle. Lähetit opiskelivat kielen paikallisen opettajana kanssa, aivan kuten Kiinassakin.²⁸

Hannes Heikinheimo kirjoitti helmikuussa 1908 aikovansa lähteä kesälomalle aikaisemmin kuin alun perin oli ollut tarkoitus. Loman tarkoituksena oli edistyä kiinan kielessä mahdollisimman paljon.²⁹ Heikinheimo itse tiedosti puutteellisen kielitaitonsa ja halusi tästä syystä käyttää kesälomansa vieraan kielen opiskeluun. Myös Hannes Heikinheimon sisar, Helmi Heikinheimo, paini samojen ongelmien kanssa muutamaa vuotta myöhemmin. Takkisen mukaan Helmi kirjoitti vuoden 1912 aikana monta kertaa puutteellisesta kielitaidostaan, joka aiheutti hänelle vaikeuksia. Helmi Heikinheimo kuvaili kielitaidottomuuttaan vaikeaksi ja rasokkaaksi kokemukseksi.³⁰ Ensimmäiset Kiinan työalueella toimineet lähetit antoivat palautetta kotimaahan kiinan kielen heikosta osaamisestaan. Silti on huomattavaa, että vielä vuonna 1912 lähettien kiinan kielen osaamista ei ollut kyetty parantamaan, vaikka jo vuosina 1907–08 Hannes Heikinheimo kärsi samoista ongelmista kuin sisarensa neljä vuotta myöhemmin.³¹

Lähetyslääkärinä Afrikassa toiminut Selma Rainio on kuvaillut paikallisen kielen osaamattomuuden tuottaneen Ambomaalla ongelmia lääkäriä lähetystyölle. Rainion mukaan potilaille piti moneen kertaan selittää lääkkeiden käyttö sekä tarkistaa, että he ymmärsivät varmasti, miten lääkettä tuli käyttää. Myös järjestyksen ylläpitäminen poliklinikalla oli ollut hankalaa puutteellisen kielitaidon takia.³²

On jo itsessään suuri haaste lähteä vieraaseen maahan ilman riittävää kielitaitoa. Lääkärin työn näkökulmasta taas kielitaidottomuus on selvä riski lääkärin hoitamille potilaille. Heikinheimo oli riippuvainen opettajansa tulkkaamisesta eikä kyennyt työskentelemään poliklinikallaan yksin. Potilaiden kertoma informaatio kulki

²⁷ Takkinen 2017, 15.

²⁸ Jalagin 2007, 111, 120.

²⁹ Hannes Heikinheimon kirje Jooseppi Mustakalliolle 21.2.1908. JIHA. KA.

³⁰ Takkinen 2017, 23.

³¹ Laru 2004, 25.

³² Rainio 1922, 26, 32.

jatkuvasti välikäden kautta. Potilaiden saama hoito oli paljolti riippuvainen Heikinheimon opettajan tulkkauksesta. Vasta kielen oppiminen olisi mahdollistanut tehokkaan sekä kaksisuuntaisen kommunikoimisen kiinalaisten kanssa.³³ Tutkimuskirjallisuudessa tai Heikinheimon kirjeissä ei tule esille, käyttivätkö Heikinheimo ja hänen opettajansa keskinäisessä kommunikoinnissa kiinaa vai englantia.

Heikinheimo kirjoitti tammikuussa 1909, että hän oli kiinalaisen uuden vuoden takia saanut laittaa poliklinikan hetkeksi kiinni ja voinut keskittyä enemmän kielen opiskeluun.³⁴ Heikinheimon jatkuva työskentely poliklinikalla hidasti kielenopintoja. Sairaanhoidon sekä poliklinikan ylläpitämisen tarve oli suuri ja Heikinheimon mukaan tarve oli vain kasvamaan päin.³⁵ Hän kuitenkin koki opettajansa tulkkauspoliklinikalla hyödylliseksi. Ei vain oikean informaation saamiseksi vaan myös kielen oppimisen kannalta.³⁶ Kielen opiskelu oli välttämätöntä, mutta vaikeaa suuren työmäärän vuoksi ja siksi aikaa opiskelulle oli löydettävä poliklinikan ulkopuolelta. Kuitenkin Heikinheimo koki kielen opiskelun tärkeäksi ja päätti siksi jättää poliklinikan muiden lähetystyöntekijöiden vastuulle ja lähteä aikaisin kesälomalle opiskelemaan kieltä. Kirjeissä Heikinheimo ei tuo esille, opiskeliko hän muuten vapaa-ajallaan kieltä vai rajoittuiko kielen oppiminen vain opettajan tulkkauksiin potilaiden yhteydessä.

Heikinheimo ehti olla Kiinassa noin kaksi vuotta, mikä on suhteellisen lyhyt aika oppia vierasta kieltä, varsinkin kun Heikinheimo joutui käyttämään lääketieteellistä terminologiaa. Vuoden 1909 alussa Heikinheimo koki kielen opiskelun olevan välttämätöntä "vielä pitkiksi ajoiksi".³⁷ Seija Jalagin mukaan suomalaisilla läheteillä oli Japanissa laskettu kuluvan ainakin kaksi vuotta paikallisen kielen opiskeluun.³⁸

³³ Juntunen 2010, 243.

³⁴ Hannes Heikinheimon kirje pastori Uuno Paunulle 29.1.1909. JIHA. KA.

³⁵ Hannes Heikinheimon Jooseppi Mustakalliolle 21.2.1908. JIHA. KA.

³⁶ Hannes Heikinheimon kirje omaisille 27.10.1907. JIHA. KA.

³⁷ Hannes Heikinheimon kirje pastori Uuno Paunulle 29.1.1909. JIHA. KA.

³⁸ Jalagin 2007, 177.

Suomen Lähetysseura ei todennäköisesti ottanut huomioon, että Heikinheimolla ei jäänyt Kiinassa juurikaan aikaa paikallisen kielen opetteluun. Kielen osaaminen olisi mahdollistanut Heikinheimon itsenäisen työskentelyn poliklinikalla eikä potilaiden antaman informaation olisi tarvinnut kulkea välikäden kautta.

On vaikeaa sanoa, kokiko Heikinheimo kielitaidon puutteen itselleen ongelmaksi. Hän ei missään vaiheessa kerro, ettei osaisi kieltä. Hän ei myöskään suoraan tuo esille kielitaidottomuuden tuomia ongelmia. Kirjeistä tulee kuitenkin vahvasti esille, että Heikinheimo ei osannut kieltä eikä pystynyt kommunikoimaan paikallisen väestön kanssa. Kielitaidottomuus tulee yleensä esille puhuttaessa hänen kielen opettajastaan, josta oli Heikinheimolle suuri apu poliklinikalla. Heikinheimon tapa kirjoittaa kirjeitä on hyvin neutraali, eikä niissä tuoda tunteita juurikaan esille. Hänen kirjeissään ei tule esimerkiksi samanlaista turhautumista esille, mitä hänen siskonsa Helmi Heikinheimo neljä vuotta myöhemmin kirjeissään ilmaisi.³⁹

³⁹ Takkinen 2017, 23.

2. Puutteelliset tilat

Saavuttuaan Kiinaan Heikinheimo tutustui lääkärilähetystyöhön useissa Keski-Kiinan lähetyssairaaloissa, kuten norjalaisten lähetyssairaalassa. Lokakuun 28. päivänä 1907 Heikinheimo alkoi vastaanottaa potilaita Tsingšin lähetysaseman yhteyteen perustamallaan poliklinikalla.⁴⁰ Hän koki sairaalan puuttumisen ehkä kaikkein suurimmaksi ongelmaksi työnsä kannalta. Heikinheimo huomasi jo varhaisessa vaiheessa, että hänen perustamansa poliklinikan tilat eivät ole tarpeeksi suuret. Poliklinikka ei myöskään vastannut kaikkiin niihin tarpeisiin, joita lääkärin työ edellytti.

Aluksi Heikinheimo vastaanotti potilaita kolmena iltapäivänä viikossa. Poliklinikka perustettiin lähetysaseman yhteyteen, samaan rakennukseen, missä Heikinheimo asui. Poliklinikan yhteydessä toimi myös apteekki. Alusta lähtien poliklinikan tilat olivat liian ahtaat. Apteekkia varten ei löytynyt vapaata huonetta, vaan potilaiden vastaanottohuone toimi samalla apteekkina. Vastaanottohuoneen vieressä oleva huone oli ennen ollut väliaikainen kirkko, mutta siitä oli tehty potilaiden odotushuone. Samaan huoneeseen majoitettiin myös kaikki ne potilaat, jotka olivat saapuneet poliklinikalle lopettamaan oopiumin polttamisen.⁴¹ Alun perin Heikinheimo halusi tästä huoneesta itselleen aptekin, mutta tilanpuutteen takia apteekki jouduttiin laittamaan vastaanottohuoneen yhteyteen.⁴²

Myös Afrikan lääkärilähetystyö joutui kamppailemaan samojen ongelmien kanssa. Ambomaalla työskennellyt Linda Helenius on kuvannut paikallisen lähetysaseman tilojen olleen aivan liian ahtaat lääkärilähetystyön harjoittamiseen. Potilaita jouduttiin vastaanottamaan samassa huoneessa, missä muita seurakuntalaisia tavattiin. Ahtauden takia myös vaara tartuntatautien leviämiseen oli suuri, mikä vaikeutti työtä entisestään.⁴³

⁴⁰Hannes Heikinheimon kirje omaisille 17.1.1908. JIHA. KA; Saarilahti 2002, 133.

⁴¹ Hannes Heikinheimon kirje omaisille 17.1.1908. JIHA. KA.

⁴² Hannes Heikinheimon kirje omaisille 27.10.1907. JIHA. KA.

⁴³ Helenius 1923, 38.

Poliklinikan ahtautta pahensivat kasvavat potilasmäärät. Heikinheimo oli ainut varsinainen lääkäri koko Li-joen laakson piirissä.⁴⁴ Ensimmäisen kahden kuukauden aikana Heikinheimon vastaanotolla oli käynyt hänen päiväkirjamerkintöjensä mukaan 299 potilasta. Osa potilaista oli käynyt useamman kerran, joten Heikinheimo arvioi potilaskäyntien määrän olleen yli 500. Pääasiassa hänen hoitamaansa potilaat olivat miehiä, joita merkintöjen mukaan oli ollut 220.⁴⁵ Hyvin nopeasti työmäärä alkoi tästä kasvaa. Kirjeissä ei kuitenkaan tule ilmi, vastaanottiko Heikinheimo tässä vaiheessa useammin kuin kolme kertaa viikossa. Maaliskuussa 1908 hän kirjoitti, että sairaiden lukumäärä poliklinikalla oli päivittäin noin 50.⁴⁶ Potilasmäärät olivat miltei samat kuin kanadalaisen lähetysseuran (The Hennen Mission), joka vuonna 1903 perusti Weihuun sairaalan. Sairaalan ensimmäisenä vuonna hoidettiin yli 17 000 potilasta, joka oli noin 48 potilasta päivässä.⁴⁷

Lääkärilähetystyön tarve oli Kiinassa suuri. Potilasmäärät alkoivat kasvaa, kun paikallinen väestö huomasi länsimaisen lääketieteen toimivan paremmin kuin kiinalaisten alkeelliset lääkintätoimet sekä maagiset parannuskeinot.⁴⁸ Kiinassa toimi vuonna 1903 yhteensä 41 kansainvälistä lähetysjärjestöä, joilla oli yhteensä 318 sairaalaa tai lääkelaitosta. Kuitenkaan näiden sairaaloiden ja lääkelaitosten määrä sekä potilaskapasiteetti eivät riittäneet hoitamaan suuren maan valtavia potilasmääriä. Ongelmaksi muodostui se, että sairaalat olivat yleensä verrattain pieniä, jolloin niissä ei voitu vastaanottaa suuria potilasmääriä.⁴⁹

Heikinheimon mielestä potilasmäärien kasvuun vaikutti paikallisen väestön luottamus lähetyslääkäreihin. Hänen mukaansa moni paikallinen suhtautui aluksi ennakkoluuloisesti lähetyslääkäreihin, eivätkä he siksi tulleet poliklinikalle hoitamaan vaivojaan. Heikinheimo kertoo esimerkkinä eräästä paikallisesta naisesta, joka ei aluksi luottanut länsimaalaisiin lähetyslääkäreihin. Luottamus kuitenkin syntyi potilaan paranemisen myötä:

⁴⁴ Saarilahti 2002, 133.

⁴⁵ Hannes Heikinheimon kirje omaisille 17.1.1908. JIHA KA.

⁴⁶ Hannes Heikinheimon kirje lähetysystävälle 23.3.1908. JIHA. KA.

⁴⁷ Grypma 2008, 54.

⁴⁸ Saarilahti 2002, 133.

⁴⁹ Grypma 2008, 54.

Eräällä vaimolla oli pitkällistä sairaalloisuutta, ja kun se auttamillani lääkkeillä nyt vähitellen on kokonaan parantunut, niin on hän toimitanut useita oman perheensä jäseniä ja sukulaisiaan tänne apua saamaan⁵⁰

Linda Heleniuksen mukaan myös Ambomaalla potilasmäärät alkoivat kasvaa, kun paikallinen väestö alkoi luottaa ”valkoisten lääketaitoon”. Sairaita alkoi tulla kaukaa, kun kaukaisetkin naapuriheimot alkoivat luottaa lähetyslääkäreihin.⁵¹

Ensimmäisen kerran Heikinheimo kirjoitti sairaalan tarpeesta tammikuussa 1908. Tällöin hän oli ehtinyt pitää poliklinikkaansa noin kolme kuukautta. Hänen mukaansa sairaalan puute oli tuntuva. Poliklinikalle tulleita potilaita ei kyetty kunnolla hoitamaan puutteellisissa tiloissa, eikä sairaita voinut lähettää yksin kotiin parantumaan, koska potilaat eivät ymmärtäneet tarpeeksi hyvin sairauksien hoitotapoja, eivätkä siksi noudattaneet annettuja ohjeita.⁵² Heikinheimon mukaan tällaisilla potilailla olisi mahdollisessa sairashuoneessa ollut edes toivoa parantua. Hän tuo esille, ettei pysty tekemään poliklinikallaan juuri lainkaan leikkauksia, joita hän taas kunnollisessa sairaalassa pystyisi tekemään. Esimerkkinä hän ottaa esille Kiinassa hyvin yleiset silmäsairaudet⁵³, joista useimmat pystyttäisiin parantamaan leikkausten avulla. Kirjeissä näkyy Heikinheimon turhautuminen siihen, ettei kyennyt auttamaan kaikkia potilaitaan, koska häneltä puuttui asianmukainen sairaala.⁵⁴

Syyskuussa 1908 Heikinheimo kirjoitti lähetysjohtaja Jooseppi Mustakalliolle poliklinikan ahtaudesta. Hän kuvaili vastaanottohuonetta hyvin epäkäytännölliseksi ja sopimattomaksi kyseiseen käyttötarkoitukseen. Heikinheimo halusi selviä parannuksia vastaanottohuoneeseen, mutta on valmis tyytymään vähäpätöisiinkin parannuksiin, kuten esimerkiksi oveen.⁵⁵ Kirjeessä näkyy jälleen Heikinheimon hätähuuto Suomen Lähetysseuralle puutteellisista tiloista. Kuitenkaan näihin hätähuutoihin ei poliklinikan osalta vastattu ja Heikinheimo joutui tyytymään pieniin

⁵⁰ Hannes Heikinheimon kirje pastori Uuno Paunulle 29.1.1909. JIHA. KA.

⁵¹ Helenius 1923, 37–38.

⁵² Hannes Heikinheimon kirje pastori Uuno Paunulle 29.1.1909. JIHA. KA.

⁵³ Grypma 2008, 54.

⁵⁴ Hannes Heikinheimon kirje omaisille 17.1.1908. JIHA. KA; Hannes Heikinheimon kirje lähetysystävälle 23.3.1908. JIHA. KA.

⁵⁵ Hannes Heikinheimon kirje Jooseppi Mustakalliolle 16.9.1908. JIHA. KA.

parannuksiin. Kirjeessä näkyy Heikinheimon pettymys tilanteeseen, missä poliklinikka ei ole saanut muita parannuksia kuin oven vastaanottohuoneeseen: ” Muuten nähtävästi tulee työni jatkumaan samaan tapaan kuin viime vuonna”.⁵⁶

Heikinheimo pyrkii sairaalaa koskevissa kirjeissään Suomen Lähetykselle ve-toamaan lukijan tunteisiin sekä muistuttamaan seuran johtoa lähimmäisen rak-kaudesta. Hän kuvailee poliklinikan arkea ja tuo esille konkreettisten esimerkkien avulla sairaalan tarvetta. Heikinheimo esimerkiksi kuvasi erästä tapausta, jossa kiinalaisella miehellä oli ollut reidessä suuri kasvain, joka oli puhjennut. Puhjen-neesta kasvaimesta oli alkanut vuotaa verta ja märkää. Heikinheimo olisi omasta mielestään pystynyt kasvaimen poistamaan leikkauksella, mutta ei kyennyt puut-teellisten tilojen vuoksi poliklinikallaan leikkausta tekemään. Tämän takia hän lä-hetti miehen toiseen kaupunkiin, jossa oli sairaala. Kuitenkaan mies ei kyennyt kävelemään jalallaan kahden päivän kävelymatkaa kyseiseen sairaalaan ja pää-tyi tekemään itsemurhan. Heikinheimo muistuttaa esimerkkinsä lopussa, että sai-rashuoneessa miehellä olisi ollut mahdollisuus parantua täydellisesti ja kyseiseltä itsemurhalta olisi välttytty.⁵⁷

Sairaalan perustamiseen vaadittiin varoja. Erästä kaupunkitaloa tontteineen tar-jottiin Heikinheimolle ilmaiseksi, mutta talon sijainti oli huono, eikä se soveltunut lainkaan sairaalaksi.⁵⁸ Heikinheimo tuo kirjeissään esille, että sairashuonetta ei kyettäisi rakentamaan ennen kuin Suomen Lähetysseura osoittaisi tätä varten Kiinaan varoja. Kiinassa työskentelevien lähetysoikeuslaitosten varat eivät yksis-tään riittäneet sairaalan perustamiseen. Kiinalaiset maksoivat saamastaan lää-kärin avusta ja se kattoi Heikinheimon mukaan suurin piirtein lääkkeiden hinnan. Maksuista ei kuitenkaan kertynyt riittävästi varoja sairaalan rakentamiseen. Hei-kinheimo toteaa, että ilman tuntuvaa kotimaista rahoitusta ei sairaalaa Kiinaan syntyisi:

⁵⁶ Hannes Heikinheimon kirje Jooseppi Mustakalliolle 16.9.1908. JIHA. KA

⁵⁷ Hannes Heikinheimon kirje omaisille 17.1.1908. JIHA. KA.

⁵⁸ Hannes Heikinheimon kirje omaisille 17.1.1908. JIHA. KA.

Ne sadat tuhannet jopa miljoonat, jotka asuvat seuramme työmaalla, odottavat ensimmäisen sairaalansa perustamista, siksi kunnes Suomen kristityt ovat osoittaneet kyllin selvästi ymmärtävänsä heidän tarpeensa ⁵⁹

Sairaalan rahoitus ei ollut Heikinheimon ainoa ongelma. Toiseksi merkittäväksi ongelmaksi muodostui sairaalan paikan löytäminen. Tsingšin kaupunki oli tulvaherkkää aluetta, eikä kunnollista paikkaa tämän vuoksi löytynyt kaupungista. Paikkaa sairaalalle lähdettiin etsimään muista kaupungeista. Ongelmaksi muodostui myös näiden kohdalla alueiden tulvaherkkyys. Kuitenkin Hokoun kaupungista löytyi vapaa talo, joka olisi Heikinheimon mielestä soveltunut sairaalaksi. Heikinheimo halusi tehdä talosta kaupat välittömästi, koska pelkäsi hyvän tilaisuuden menevän häneltä ohi. Hän kuitenkin päätti jäädä odottamaan päätöstä talon ostosta Suomen Lähetysseuran johtokunnalta. Johtokunta ei halunnut, että kyseistä taloa ostettaisiin ja sairaala jäi saamatta.⁶⁰

Tilojen ja rahan puute oli selvä resurssipula, eikä siihen saatu helpotusta Suomen Lähetysseuralta. Pyynnöistään huolimatta Heikinheimo joutui tyytymään ahtaaseen poliklinikkaansa, jossa potilailla ei ollut riittävän hyviä mahdollisuuksia parantua. Myöskään Helmi Heikinheimo ei saanut itselleen muutama vuosi myöhemmin sairaalaa, vaan joutui tyytymään veljensä perustamaan poliklinikkaan. Keväällä 1913 Helmi Heikinheimon vastaanotolla kävi päivittäin noin 80 potilasta. Poliklinikan tilat olivat aivan liian ahtaat näin suurelle potilasmäärälle. Sairaalan rakentaminen näytti epätodennäköiseltä ja vuoden 1913 loppukesästä Helmi suhtautui epäilevästi tulevan syksyn työskentelymahdollisuuksiin.⁶¹

Vaikka Suomen Lähetysseuran varat alkoivat kasvaa 1900-luvun alussa, ei seura ollut kuitenkaan valmis tukemaan lähetyssairaalan perustamista rahallisesti. Saarilahden mukaan Suomen Lähetysseuran johtokunta piti lähetyssairaalaa epäselvänä hankkeena eikä siksi halunnut tukea sitä.⁶² Heikinheimo taas piti sairaalan hankkimista ”sydämen asiana” ja oli halukas tekemään kaikkensa sairaalan

⁵⁹ Hannes Heikinheimon kirje lähetysystävälle 23.3.1908. JIHA. KA.

⁶⁰ Hannes Heikinheimon kirje Jooseppi Mustakalliolle 21.2.1908. JIHA. KA.

⁶¹ Takkinen 2017, 40.

⁶² Saarilahti 2002, 135–136.

eteen. Tämän takia Heikinheimo päätti kirjoittaa varakkaille rouville kirjeitä Suomeen, jotta Kiinaan saataisiin perustettua sairaala. Kirjeissä hän pyysi rahallisia lahjoituksia Suomen Lähetysseuralle.⁶³ Todennäköisesti näitä rahallisia lahjoituksia ei seuralle koskaan saatu, koska sairaalaa ei hänen aikanaan perustettu.

Heikinheimo lähti lähetyslääkärinä Kiinaan auttamaan kiinalaisia potilaita kykijensä mukaan, mutta hänelle ei annettu tähän tehtävään riittäviä resursseja. Heikinheimon mielestä esimerkiksi pienet leikkaukset olisivat olleet jo merkittävä parannus, koska niiden avulla olisi kyetty auttamaan useita potilaita. Hänen kirjeissään näkyy turhautuminen siihen, että hän ei kyennyt auttamaan potilaitaan poliklinikalla riittävästi:

Monia on, joita ei voi ollenkaan auttaa ilman sairaalahuonetta, sillä ei heille voi neuvoa sellaisia hoitotapoja, jotka vähänkään ymmärtäväsyyttä kysyisivät sairaalta tai hänen hoitajiltaan. Useita on myös sellaisia tapauksia, jossa yksinkertaisempia leikkauksia voitaisiin suorittaa, kun vaan olisi sairaala. Pienempien silmäleikkauksien kautta varsinkin voitaisiin monta sairasta suuresti auttaa. Aina siis vaan tulee siihen käsitykseen, että sairaalassa työtä riittäisi niin paljon, kuin sitä ennättäisi tekemään⁶⁴

Heikinheimo joutui työskentelemään jatkuvasti ahtaissa tiloissa. Ainut parannus ahtaisiin tiloihin tapahtui syksyllä 1908, kun poliklinikalle saapuneet oopiumin käyttäjät siirrettiin keskikaupungin sivuasemalle.⁶⁵ Tällöin odotushuone saatiin tyhjennettyä oopiumipotilaista. Kuitenkaan vastaanottohuoneen tiloihin ei saatu aikaan Heikinheimon kaipaamia parannuksia. Poliklinikan ahtaus vaikutti myös tartuntatautien leviämiseen, joka oli riski sekä potilaille että Heikinheimolle.

Lääkärilähetystyön tehtävänä ei ollut ainoastaan auttaa paikallista väestöä terveydellisissä ongelmissa. Sen tehtävänä oli myöskin houkutella kiinalaisia lähetystyön piiriin. Tämän takia poliklinikan odotusaulassa luettiin potilaille raamattua:

⁶³ Hannes Heikinheimon kirje taloushoitaja Sarkkilalle 16.9.1908. JIHA. KA.

⁶⁴ Hannes Heikinheimon kirje lähetysystävälle 23.3.1908. JIHA. KA.

⁶⁵ Hannes Heikinheimon kirje Jooseppi Mustakalliolle 9.12.1908. JIHA. KA.

Olemme koettaneet niin järjestää, että sairasapua hakevat, aina saivat kuulla evankeliumia täällä käydessään. Sitä varten yksi kristityistämme odotushuoneessa puhuu heille ja keskustelee heidän kanssaan ⁶⁶

Äskeisessä lainauksessa tulee esille, että poliklinikalla lähetystyötä teki joku muu kuin Heikinheimo itse. Hannes Heikinheimo oli ensisijaisesti lääkäri ja vasta tämän jälkeen lähetti. Hänen tehtävänsä oli auttaa lääkärinä paikallista väestöä. Heikinheimolle oli vaikeaa ymmärtää, miksi Suomen Lähetysseura ei halunnut tukea sairaalahanketta. Myöskään Ambomaalla työskennellyt Rainio ei pitänyt lääketiedettä uskonnollisena käytäntönä vaan halusi säilyttää selvän työnjaon oman lääkärin työnsä ja lähetystyön välillä.⁶⁷ Myös hänen ensisijainen tehtävänsä oli toimia lääkärinä lähetyskentällä.

Kirjeistä huomaa, että Heikinheimo koki työnsä tärkeäksi potilaiden parissa. Hän teki kovasti töitä sen eteen, että hänen potilaansa saisivat mahdollisimman hyvää hoitoa. Sairaalan saaminen Kiinaan oli Heikinheimolle hyvin tärkeää. Hän käyttää paljon aikaa ja energiaa sopivan paikan löytämiseen sekä rahoituksen saamiseen Suomesta. Heikinheimo ei kirjeissään ilmaissut juurikaan tunteita, joten kirjeissä hän ei tuo esimerkiksi pettymystään esille

⁶⁶ Hannes Heikinheimon kirje omaisille 17.1.1908. JIHA. KA.

⁶⁷ Hakosalo 2015, 316.

3. Puute henkilökunnasta ja lääkkeistä

Poliklinikan ahtaus ja riittämättömät tilat eivät olleet ainoita ongelmia, joiden kanssa Heikinheimo joutui päivittäin selviämään. Potilasmäärien kasvaessa Heikinheimon omat kädet eivät enää riittäneet auttamaan jokaista apua tarvitsevaa potilasta. Heikinheimo kaipasi kipeästi henkilökuntaa auttamaan kasvavan työmäärän kanssa. Potilaiden hoitamista vaikeuttivat myös lääkkeet, joiden saataavuus tuotti paikoitellen ongelmia.

3.1 Pätevän työvoiman puute

Heikinheimon työtä rasitti pätevän sairaanhoitohenkilökunnan puute.⁶⁸ Hän ei kuitenkaan ollut tilanteensa kanssa yksin. Sairaanhoitajien puutteesta 1900-luvun alussa kärsivät myös brittiläiset lähetyssairaalat Kiinassa ja Intiassa. Tilannetta pyrittiin parantamaan kouluttamalla paikallisesta väestöstä sairaanhoitajia, mutta se koettiin kuitenkin varsin hitaaksi.⁶⁹ Myös Ambomaalla työskennellyt Selma Rainio joutui työskentelemään ensimmäiset vuotensa ilman koulutettuja sairaanhoitajia.⁷⁰ Rainion mielestä työvoiman lisäys oli tervetullutta.⁷¹

Heikinheimo alkoi vuoden 1908 alussa kouluttaa kahdesta paikallisesta nuoresta miehestä itselleen apulaisia, koska muutakaan henkilökuntaa hänellä ei ollut saatavilla. Djing-thin ja Dsung-tsin olivat noin 20-vuotiaita ja Heikinheimon mielestä hyviä sairaanhoitajien alkuja.⁷² Maaliskuussa 1908 Heikinheimo kuvaili kirjeessään poliklinikan työmäärää. Hänen mielestään potilaita oli enemmän kuin yhtenä iltana pystyi hoitamaan. Heikinheimo toteaa työnsä olevan mahdotonta, ellei hänellä olisi apunaan kahta kouluttamaansa apulaista. Hän myöntää kirjeissään teettävänsä apulaisillaan mahdollisimman suuren osan töistä, koska ei itse ehdi kaikkea tekemään.⁷³

⁶⁸ Takkinen 2017, 39.

⁶⁹ Seton 2013, 162.

⁷⁰ Hakosalo 2015, 316.

⁷¹ Rainio 1922, 29.

⁷² Hannes Heikinheimon Jooseppi Mustakalliolle 21.2.1908. JIHA. KA.

⁷³ Hannes Heikinheimon kirje Jooseppi Mustakalliolle 21.2.1908. JIHA. KA; Hannes Heikinheimon kirje lähetyksystävälle 23.3.1908. JIHA. KA.

Heikinheimon apulaiset toimittivat poliklinikalla sairaanhoitajan virkaa. Apulaisten tehtävänä oli pestä haavoja, ihottumia ja kipeitä silmiä. Heidät oli koulutettu laittamaan potilaille siteitä sekä antamaan lääkkeitä. Paikallisen kielitaitonsa takia Heikinheimon apulaiset neuvoivat kotiin lähteville potilaille lääkkeiden käyttötavan. Heikinheimon mielestä hänen apulaisistaan oli suuri hyöty juuri lääkkeiden kanssa. Apulaiset punnitsivat ja valmistivat lääkkeitä etukäteen, jolloin lääkkeiden jako nopeutui ja helpotti poliklinikan arkea.⁷⁴ Myös Selma Rainion kouluttamat apulaiset hoitivat vastaavia tehtäviä Ambomaalla. Heillä teetettiin esimerkiksi yksinkertaisimpien haavojen ja tautien hoito, kääre- ja sideaineiden valmistaminen sekä yksinkertaisimmat apteekkityöt.⁷⁵

Hannes Heikinheimo kuvaili apulaisten kouluttamisen onnistuneen varsin hyvin. Hänen mukaansa apulaiset pystyivät jo hoitamaan monta tautia omin päin, kunhan Heikinheimo ohjeisti jokaisen tapauksen heille ensin.⁷⁶ Avustajien kouluttaminen vaatii kuitenkin aikaa. Helmikuussa 1908 Heikinheimo kirjoitti kirjeessään, että hänen täytyi ensin keskittyä apulaisten kouluttamiseen, ennen kuin voi ottaa suurempaa vastuuta sairaanhoidosta poliklinikalla.⁷⁷ Heikinheimon täytyi laittaa potilaat hetkeksi syrjään, jotta poliklinikalla olisi osaavaa henkilökuntaa häntä auttamassa.

Selma Rainio ja Helmi Heikinheimo ovat kuvanneet apulaisten kouluttamista aikaa vieväksi ja työlääksi.⁷⁸ Uusia apulaisia piti jatkuvasti neuvoa ja opettaa. Helmi Heikinheimo koki, että apulaisista oli alussa melkein yhtä paljon huolta kuin hyötyä.⁷⁹ Kirjeissään Hannes Heikinheimo kuvaili ainoastaan apulaisten tuomaa hyötyä. Hän ei tuo esille, että apulaistensa kouluttaminen olisi ollut millään tavoin työlästä. Hän ainoastaan kehui apulaisiaan ja koki heidät välttämättömiksi poliklinikan tulevaisuuden kannalta. Heikinheimo koki apulaisistaan syvää kiitollisuutta Jumalaa kohtaan.⁸⁰

⁷⁴ Hannes Heikinheimon kirje omaisille 23.3.1908. JIHA. KA.

⁷⁵ Rainio 1922, 31.

⁷⁶ Hannes Heikinheimon kirje omaisille 23.3.1908. JIHA. KA.

⁷⁷ Hannes Heikinheimon kirje omaisille 21.2.1908. JIHA. KA.

⁷⁸ Takkinen 2017, 39.

⁷⁹ Rainio 1922, 30.

⁸⁰ Hannes Heikinheimon kirje omaisille 23.3.1908. JIHA. KA; Hannes Heikinheimo kirje Joo-seppi Mustakalliolle 9.12.1908. JIHA. KA.

Hannes Heikinheimo tapasi kesällä 1908 puolalaisen lähetin, joka oli käynyt kaksi vuotta kestäneen lääkärikurssin. Lähetin oli perustanut oman sairaalan, jossa hän oli tehnyt Heikinheimon mielestä ”aika huomattavia leikkauksia”. Kirjoittaessaan pätevän työvoiman puutteesta lähetysjohtaja Mustakalliolle, Heikinheimo ottaa puolalaisen lähetin esimerkiksi. Heikinheimon mielestä Suomen Lähetysseura voisi tukea Kiinaan lähteviä lähettejä ulkomaalaisella lääkärikurssilla, jolloin poliklinikalle saataisiin pätevää työvoimaa auttamaan Heikinheimoa. Hän myös ehdotti paikallisten nuorten lähettämistä kiinalaisiin lääkäriopistoihin. Heikinheimo kuitenkin koki ongelmaksi sen, että lisäys pätevistä työvoimasta tulisi vasta ”kaukaisemmassa tulevaisuudessa”.⁸¹

3.2 Lääkärin työtä ilman lääkkeitä

Myös lääkkeiden saatavuus tuotti ongelmia. Heikinheimo joutui avaamaan poliklinikkansa 28. lokakuuta 1907 ilman minkäänlaisia lääkkeitä. Hän kirjoitti 27. lokakuuta, että vähästä on aloitettava, koska yksikään hänen tilaamistaan lääketilauksista ei ollut vielä saapunut. Heikinheimo totesi, että lähettäjät olivat olleet kiireisiä, eikä siksi lääketilauksia ollut toimitettu hänelle ajoissa.⁸² Myös Selma Rainio joutui pärjäämään alkutaipaleensa Ambomaalla ilman riittäviä lääkkeitä ja työvälineitä. Suurin osa lääkkeistä ja välineistä saapui puolivuotta myöhemmin kuin hän oli itse Ambomalle saapunut.⁸³

Heikinheimo toimi pääasiassa länsimaalaisten lääkkeiden avulla. Hän tilasi lääkkeensä Euroopasta. Lääkkeet saapuivat Shanghaihin, josta ne sitten lähetettiin Heikinheimolle Hunaniin.⁸⁴ Länsimaalaisten lääkkeiden ongelmana oli Heikinheimon mielestä niiden hinta. Kiinassa hintataso oli paljon alhaisempi kuin länsimaissa, jonka vuoksi kiinalaisille oli hyvin kallista maksaa länsimaalaisia tuotteita. Ongelmaksi muodostui juuri lääkkeet ja sairaalatarvikkeet, jotka kaikki tulivat länsimaista. Heikinheimo totesikin, että kiinalaiset olivat ”hyvin avuttomia”, jos heidän täytyi ostaa ulkomaalaista tavaraa. Tämän takia kiinalaisilta ei voinut

⁸¹ Hannes Heikinheimon kirje Jooseppi Mustakalliolle 21.2.1908. JIHA. KA.

⁸² Hannes Heikinheimon kirje omaisille 27.10.1907. JIHA. KA

⁸³ Hakosalo 2015, 316.

⁸⁴ Hannes Heikinheimon kirje Jooseppi Mustakalliolle 21.2.1908. JIHA. KA.

odottaa maksua tehdystä lääkärin työstä, koska kalliiden lääkkeiden maksaminen rasitti jo liikaa paikallisten kukkaroa.⁸⁵

Kesällä 1908 Tsingšin kaupungissa oli tulvia, jotka aiheuttivat suuria ongelmia koko lähetysalalle. Heikinheimon poliklinikka joutui veden valtaan, minkä vuoksi lääkevarasto vahingoittui. Heikinheimo säilytti lattialla lääkeastioitaan, jotka turmeltuivat tulvan vuoksi.⁸⁶ Turmeltuneet lääkkeet toivat rahallista tappiota ja poliklinikalla jouduttiin pärjäämään ilman lääkkeitä. Paikalliset olosuhteet sekä ulkomaalaisten lääketoimitusten hitaus pakottivat Heikinheimon hakemaan uudenlaisia ratkaisuja lääkkeiden suhteen. Vuoden 1908 loppusyksystä Heikinheimo kertoi valmistavansa lääkkeensä pääasiassa itse.⁸⁷

Länsimaalaiset lääkkeet olivat Heikinheimon potilaiden paranemisen kannalta olennaisia. Potilaat, joita paikallisten parantajien maagiset parannuskeinot eivät auttaneet, saivat Heikinheimon poliklinikalla länsimaalaisia lääkkeitä avuksi vaivoihinsa. Myös sairaalan puutteen vuoksi Heikinheimo joutui turvautumaan yhä useammin lääkkeisiin, koska poliklinikka ei mahdollistanut kaikkia hoitotoimenpiteitä, joita potilaiden paraneminen olisi vaatinut. Lääkkeiden saatavuutta olisi parantanut se, että Heikinheimo olisi alusta lähtien alkanut valmistaa lääkkeitä itse. Ensimmäisen vuoden Heikinheimo oli täysin riippuvainen eurooppalaisista lääkkeidenvalmistajista sekä lääketilausten toimittajista. Apteekin toiminta sekä potilaiden paraneminen kärsi aina silloin, jos lääketilauksia ei toimitettu ajoissa tai Heikinheimon tarvitsemat lääkkeet oli unohdettu lähettää.

⁸⁵ Hannes Heikinheimon kirje lähetysystävälle 23.3.1908. JIHA. KA.

⁸⁶ Hannes Heikinheimon kirje Jooseppi Mustakalliolle 16.9.1908. JIHA. KA.

⁸⁷ Hannes Heikinheimon kirje Jooseppi Mustakalliolle 9.12.1908. JIHA. KA.

LOPPULAUSE

Heikinheimolla oli päivittäisessä työssä monta tekijää, jotka aiheuttivat hänelle ongelmia. Suurimpia ongelmia olivat sairaalan ja pätevän työvoiman puute sekä Heikinheimon oma kielitaidottomuus. Heikinheimo ei kuitenkaan kirjeissään valittanut näistä ongelmista, vaan toi asiat neutraalisti esille. Erilaiset puutteet ja ongelmat tulivat kirjeissä esille Heikinheimon kuvaillessa arkea poliklinikalla. Hän ei kuitenkaan puhunut minkään näköisestä työn aiheuttamasta rasituksesta tai uupumisesta. Ongelmien laajuudet kertovat kuitenkin siitä, että Heikinheimolla on ollut monta ratkaisematonta haastetta jokapäiväisessä työssä. Lähetysseuran johdolle lähetetyissä kirjeissä tulivat esille lääkärlähetystyön ongelmat ja vaikeudet, mutta apua ongelmiin ei kuitenkaan saatu Suomen Lähetysseuralta.

Hannes Heikinheimon kokemista ongelmista huolimatta Helmi Heikinheimo joutui kamppailemaan samojen ongelmien kanssa muutama vuosi myöhemmin. Huomattavia parannuksia esimerkiksi kielenopetuksessa tai pätevän työvoiman saamisessa ei ollut tapahtunut. Myöskin Ambomaalla lääkärlähetystyö joutui kohtaamaan päivittäin samoja ongelmia kuin Hannes Heikinheimo Kiinassa. Suomen Lähetysseura ei puuttunut lähetyslääkäreiden kokemiin ongelmiin eikä pyrkinyt parantamaan toimintaansa, vaan samojen ongelmien annettiin jatkua.

Kirjeiden kirjoittaminen omaisille on todennäköisesti ollut Heikinheimolle voiman lähde, jolla hän on jaksanut tehdä henkisesti raskasta työtä. Heikinheimo jaksoi pysyä positiivisena haasteista huolimatta ja koki työnsä mielekkääksi. Kirjeissä näkyy Heikinheimon halu olla osa lähetysyhteisöä. Omaisille kirjoitetuissa kirjeissä rauhoitellaan aina kotiväkeä ja kerrotaan omasta hyvinvoinnista. Negatiivisia asioita omasta jaksamisesta ei kertaakaan tuoda esille.

Ensimmäisenä lähetyslääkärinä Heikinheimo joutui aloittamaan kaiken alusta. Heikinheimon täytyi itse perustaa poliklinikka lähetysaseman yhteyteen sekä tilata Euroopasta tarvitsemansa laitteet ja välineet. Mitä kauemmin Heikinheimo piti poliklinikkaansa auki, sitä selkeämmin hän huomasi poliklinikan puutteet. Suurimpana vaikuttajana tähän oli potilasmäärien kasvu. On huomattavaa, että Heikinheimon kuvailemista vaikeuksista huolimatta poliklinikan potilasmäärät kasvoivat.

Heikinheimolla oli hyvin vähän aikaa valmistautua tulevaan lääkäriyöhön. Esimerkiksi hänen heikko kielitaito kertoo juuri valmistautumattomuudesta. Heikinheimo joutui tulemaan toimeen niillä resursseilla, joita hänellä entuudestaan oli. Heikinheimon kokemia ongelmia olisi kuitenkin kyetty helpottamaan tai jopa kokonaan poistamaan. Tämä olisi kuitenkin vaatinut niitä varoja, joita Suomen Lähetysseura ei ollut valmis uhraamaan lääkäriä lähetystyöhön. Heikinheimon halu auttaa lääkärinä paikallista väestöä auttoi häntä tekemään työtä poliklinikalla oleellisista puutteista huolimatta.

LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS

I Painamattomat lähteet

KANSALLISARKISTO, Oulu (KA)

Johannes Immanuel Heikinheimon arkisto

Kirjetoisteet 1907-1908

Kirjetoisteet 1908-1909

II Lehdet

Kotilähetys 1906-1909

Suomen lähetysseuranomaa 1907

III Elektroniset julkaisut

Historia. Suomen Lähetysseura 2011. https://www.suomenlahetysseura.fi/ls_fi/sivut/suomen_lahetysseura/historia/ (Luettu 3.4.2017).

IV Lähdekirjallisuus

Helenius, Linda 1923: "Sairashoitotyöstä Uukuanjamassa ja sananen lähetystyön vaiheista tässä heimossa". *Etelän Ristin alla: kuvauksia lääkäriä lähetystyöstä Ambomaalla*, s.33-42. Suomen Lähetysseura, Helsinki.

Rainio, Selma 1922: *Suuren parantajan palveluksessa: kuvauksia lääkäriä lähetystyöstä*. Suomen Lähetysseura, Helsinki.

Soininen, Gunnar & Kaprio Leo 1947: *Suomen lääkärit: Finlands läkare. 1946*. Toimittajat Gunnar Soininen ja Leo A. Kaprio. Suomen lääkäriiliitto, Helsinki.

V Tutkimuskirjallisuus

Grypma, Sonya Joy 2008: *Healing Henan: Canadian nurses at the North China Mission, 1888-1947*. UBC Press, Vancouver.

Hakosalo, Heini 2015: "Modest witness to modernization: Finland meets Ovamboland in mission doctor Selma Rainio's family letters, 1921-1932". *Scandinavian Journal of History* 3 (40) 2015, s. 298–331.

Jalagin, Seija 2007: *Japanin kutsu: Suomalaiset naislähetit Japanissa 1900–1941*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Juntunen, Riika-Leena 2010: "Paikallisuuden jäljillä: Ratkaisumallina konfliktit". *Kaikille kansoille: Lähetystyö kulttuurien vuoropuheluna*, s. 236–256. Toimittajat Seija Jalagin, Olli Löytty ja Markku Salakka. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Keravuori, Kirsi 2011: "Itseoppineet ihmiset kirjeenkirjoittajina: Perhekirjeenvaihtoa 1860-luvun saaristossa". *Kirjeet ja historiantutkimus*, s. 163–191. Toimittajat Maarit Leskelä-Kärki, Anu Lahtinen ja Kirsi Vainio-Korhonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Lahtinen, Anu & Leskelä-Kärki Maarit & Vainio-Korhonen Kirsi & Vehkalahti Kaisa 2011: "Kirjeiden uusi tuleminen". *Kirjeet ja historiantutkimus*, s. 9-28. Toimittajat Maarit Leskelä-Kärki, Anu Lahtinen ja Kirsi Vainio-Korhonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Laru, Katariina 2004: *Heräävä jättiläinen. Kiinaa koskeva opetus ja Kiinan kulttuurin kuva Suomen Lähetysseuran lähettikoulutuksessa 1901-1932*. Yleisen historian pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

Lund, Pekka 2006: *Kuilun reunalla: Suomen Lähetysseura Kiinassa 1926–1929*. Suomen Lähetysseura, Helsinki.

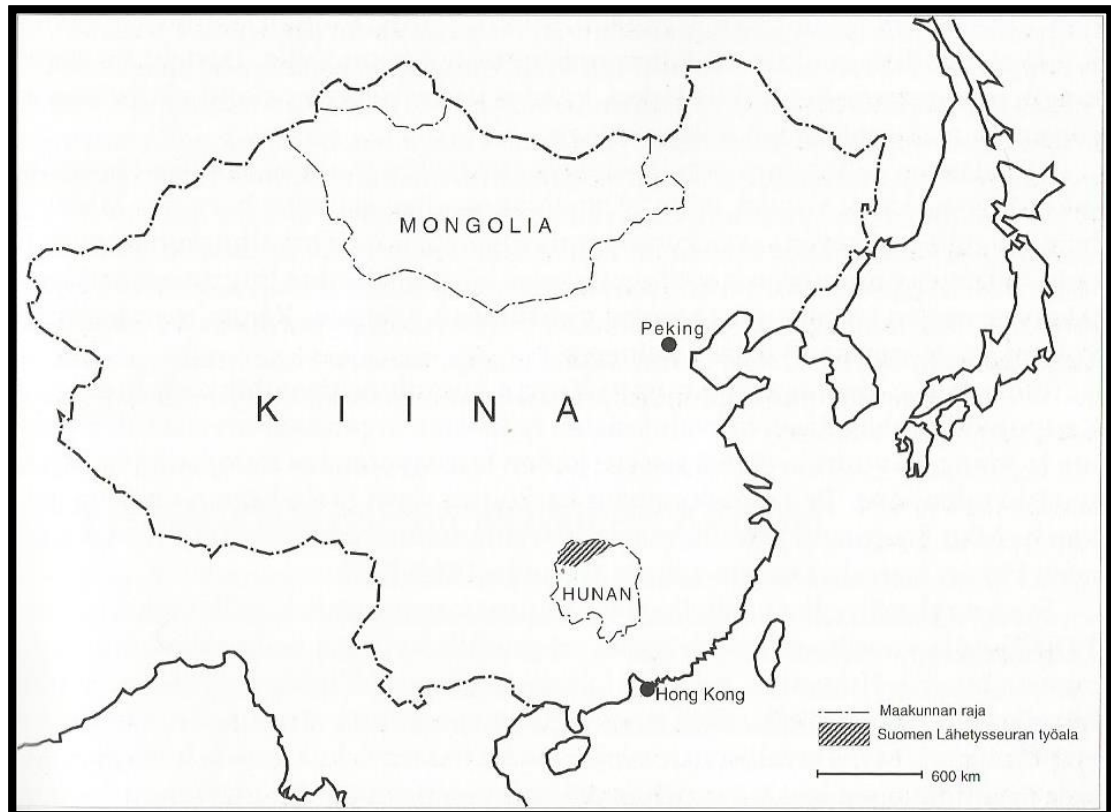
Saarilahti, Toivo 2002: "Suomen Lähetysseuran työ Kiinassa vuosina 1901–1926". *Sata vuotta suomalaista lähetystyötä 1859–1959. 3, Idän myrskypilven alla. Suomen Lähetysseuran työ Kiinassa vuosina 1901–1953*, s. 7-279. Suomen Lähetysseura, Helsinki.

Seton, Rosemary 2013: *Western Daughters in Eastern Lands: British Missionary Women in Asia*. Praeger, Santa Barbara, Denver ja Oxford.

Takkinen, Mirja 2017: *Hiipuvat voimat: suomalaisten naislähettien uupuminen Kiinassa ja Ambomaalla 1900-luvun alussa*. Yleisen historian pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

LIITTEET

Liite 1. Suomen Lähetysseuran työalue Hunanin maakunnassa

Lähde: Kena, Kirsti 2000: *Eevat apostolien askelissa: Naislähetit Suomen Lähetysseuran työssä 1870–1945*. Suomen Lähetysseura, Helsinki.